

L'ECLÈCTICA

ORHAN PAMUK

PREMI NOBEL DE LITERATURA

neu

bromera

1
EL SILENCI DE LA NEU
El viatge a Kars

El silenci de la neu, pensava l'home que seia darrere del conductor de l'autocar. Si això fos el començament d'un poema, del que sentia al seu interior n'hauria dit «el silenci de la neu».

Li havia vingut d'un pèl pujar a l'autocar que anava d'Erzurum a Kars. Acabava d'arribar a l'estació amb un autocar que venia d'Istanbul –un viatge de dos dies sota la neu i les tempestes– i corria amunt i avall dels corredors bruts i humits arrossegant la bossa, buscant l'enllaç, quan algú li havia dit que hi havia un autocar a Kars que sortia immediatament.

Havia pogut trobar l'autocar, un Magirus decrepit, però el revisor ja havia tancat el compartiment de l'equipatge, i com que «tenia pressa», no l'havia volgut tornar a obrir. Per això el viatger havia pujat al cotxe amb la bossa: s'havia hagut d'encabir la maleta vermell fosc entre les cames. Seia al costat de la finestra amb un abric gruixut de color carbó que havia comprat feia cinc anys en un Kaufhof de Frankfurt. Es veia de seguida que aquell abric preciós tan suau i flonjo seria motiu de vergonya i d'inquietud durant els dies que passaria a Kars, tot i que també li donava una sensació de seguretat.

De seguida que l'autocar es va posar en marxa, el viatger va clavar els ulls a la finestra que tenia al costat. Potser esperant veure alguna cosa nova, escrutava les botigues petites i pobres, els forns de pa i els cafès tronats dels carrers dels suburbis d'Erzurum, i en aquell moment va començar a nevar. Era una neu més espessa i més feixuga que la que havia vist entre Istanbul i Erzurum. Si no hagués estat tan cansat, si s'hagués fixat més detingudament en les volves de neu que s'arremolinaven al cel, s'hauria adonat que es ficaven de dret en una tempesta de neu; hauria vist, des del principi, que empenia un viatge que canviaria la seva vida per sempre. Hauria pogut tornar enrere. Però aquest pensament ni tan sols li va passar pel cap. A mesura que avançava el vespre, ell es perdia en l'última llum que encara quedava al cel. En les volves de neu que el vent arremolinava cada vegada amb més ferotgia, no hi

veia pas la tempesta imminent, sinó més aviat una promesa, un senyal que invocava la felicitat i la puresa de quan era una criatura.

El viatger havia passat els anys de felicitat i d'infantesa a Istanbul; hi havia tornat feia una setmana, per primera vegada des de feia dotze anys, per assistir al funeral de la seva mare. S'hi havia estat quatre dies i havia decidit emprendre aquest viatge a Kars. Al cap dels anys encara recordava l'extraordinària bellesa de la neu d'aquella nit; el plaer que allò li donava era molt més intens que qualsevol plaer que hagués viscut a Istanbul. Era poeta i, com ell mateix havia escrit –en un poema dels primers, encara majoritàriament desconeguts per al públic turc–, només neva una vegada, en els nostres somnis.

Mentre veia caure la neu, a l'altra banda de la finestra, tan lentament, tan silenciosament com la neu del seu somni, el viatger es va sumir en un somieg que feia temps que esperava i desitjava. Netejat pels records d'innocència, va sucumbir a l'optimisme i va gosar sentir-se a casa en aquest món. Al cap d'una estona, va fer una altra cosa que feia anys que no feia: es va quedar adormit al seient.

Aprofitem aquesta becaina per dir-ne en veu baixa uns quants detalls biogràfics. Tot i que havia passat dotze anys d'exili polític a Alemanya, no havia sigut mai un activista. La seva autèntica passió, el nucli al voltant del qual giraven tots els seus pensaments, era la poesia. Tenia quaranta-dos anys, era solter i no s'havia casat mai. Tot i que es feia difícil de dir, estant caragolat al seient com estava, era alt per ser turc, i tenia els cabells castany fosc i una pell clara que encara se li havia aclarit més durant el viatge. Era tímid i li agradava estar sol. Si hagués sabut què havia passat poc després d'haver-se adormit –amb el trontollar de l'autocar el cap se li havia anat a reclinar sobre l'espatlla del veí, i després sobre el pit–, s'hauria mort de vergonya. Perquè el viatger que veiem reclinat sobre el seu veí és un home honest i benintencionat i –de la mateixa manera que els personatges de Txèkhov, tan carregats de virtuts que no triomfen mai a la vida–, ple de melancolia. En parlarem prou, de la melancolia, més endavant. Però com que no és probable que continuï adormit gaire estona en aquesta posició tan incòmoda, de moment en tindrem prou de dir que el nom del viatger és Kerim Alakuşoğlu, que aquest nom no li agrada i que s'estima més que li diguin el nom que formen les seves inicials: Ka, i que en aquest llibre m'atendré al seu desig. Ja de petit, quan anava a l'escola, el nostre heroi insistia amb tossuderia a escriure

«Ka» als fulls dels deures i als exàmens, es va inscriure com a Ka als formularis d'ingrés a la universitat i aprofitava totes les oportunitats per defensar el seu dret a continuar-ho fent, encara que això significués entrar en conflicte amb els professors i amb els funcionaris. La seva mare, la seva família i els seus amics li deien Ka i, com que havia publicat algun llibre de poemes amb aquest nom, gaudia d'una petita i enigmàtica fama tant a Turquia com als cercles turcs d'Alemanya. De moment, només tenim temps per a això i, de la mateixa manera que el conductor de l'autocar va desitjar un viatge sense contratemps als passatgers quan van sortir de l'estació d'Erzurum, permeteu-me que hi afegeixi aquestes paraules: «Bon viatge, estimat Ka...». Però no us vull enganyar: sóc un vell amic d'en Ka i començo aquesta història sabent tot el que li passarà durant la seva estada a Kars.

Després de Horasan l'autocar va girar en direcció al nord, de dret cap a Kars. Quan pujava pel camí tortuós, el conductor va haver de frenar de cop per esquivar un carro amb un cavall que havia aparegut tot d'un plegat en un dels revolts tancadíssims, i en Ka es va despertar. La por havia afavorit un fort sentiment de germanor entre els passatgers, i en Ka de seguida es va integrar en aquell estat d'ànims. Tot i que seia ben bé darrere del conductor, en Ka aviat es va trobar fent el mateix que els passatgers que seien darrere seu: cada vegada que l'autocar frenava per negociar un revolt de la carretera o per no caure en un barranc, s'aixecava per veure-ho més bé; quan el passatger zelós que s'havia compromès a ajudar el conductor eixugant el vidre entelat del parabrisa es descuidava un angle, en Ka l'hi assenyalava amb el dit (tot i que la seva col·laboració passava desapercibuda); i quan la tempesta va ser tan forta que els eixugaparabrisa ja no podien evitar que la neu s'acumulés al vidre, en Ka ajudava el conductor a endevinar on era la carretera.

Els senyals de la carretera, arrebossats de neu, eren impossibles de llegir. Quan la tempesta de neu va estar al punt àlgid de la fúria, el conductor va apagar els llums llargs i va deixar l'interior de l'autocar a les fosques en un intent de conjurar la carretera amb la penombra. Els passatgers es van sumir en un silenci atemorit amb els ulls clavats en l'escena de fora: els carrers coberts de neu de pobles abandonats, les cases d'una sola planta atrotinades i mal il·luminades, les carreteres que anaven a pobles més llunyans i que ja estaven tancades i els

barrancs amb prou feines visibles més enllà dels fanals del carrer. Si parlaven, ho feien en murmuris.

De manera que va ser amb un murmuri molt fluixet que el veí d'en Ka li va preguntar per què anava a Kars. Es veia de seguida que en Ka era un foraster.

—Sóc periodista —va respondre en Ka, també amb un murmuri. Era mentida—. M'interessen les eleccions municipals... i també les dones que s'han suïcidat. —Això era veritat.

—L'assassinat de l'alcalde de Kars va sortir a tots els diaris d'Istanbul —va contestar el veí d'en Ka—. I els suïcidis de les dones també.

A en Ka se li feia difícil endevinar si allò que sentia en la veu d'aquell home era orgull... o vergonya. Al cap de tres dies, dret a la neu de l'avinguda Halitpaşa amb llàgrimes als ulls, en Ka tornaria a veure aquell pagès prim i atractiu.

Al llarg de la conversa inconnexa que va continuar de manera intermitent durant la resta del viatge amb autocar, en Ka va saber que aquell home havia portat la seva mare a Erzurum perquè l'hospital de Kars no estava en condicions; que venia bestiar als pobles de la rodalia de Kars; que havia passat èpoques difícils però no s'havia convertit en un rebel; que —per raons misterioses que no va revelar a en Ka— sentia compassió, no pas per ell mateix, sinó pel seu país; i que estava content perquè un senyor culte i amb estudis com en Ka s'hagués pres la molèstia de viatjar des d'Istanbul mogut per l'interès que li suscitaven els problemes de Kars. Hi havia certa noblesa en la simplicitat de les seves paraules i en l'orgull dels seus gestos, i en Ka li tenia respecte per aquest motiu.

La seva presència era tranquil·litzadora per a en Ka. Durant aquells dotze anys a Alemanya no havia sentit ni una sola vegada aquella pau interior: feia molt de temps que no experimentava el plaer fugaç de sentir empatia per algú més dèbil que ell. Recordava que havia provat de veure el món amb els ulls d'un home capaç de sentir amor i compassió. Ara, quan ho va tornar a fer, va deixar de tenir tanta por de la implacable tempesta de neu perquè sabia que no estaven destinats a estimbar-se per un barranc: l'autocar arribaria tard, però arribaria a la seva destinació.

A les deu, amb tres hores de retard, l'autocar va començar a obrir-se pas pels carrers nevats de Kars, però en Ka no va reconèixer la ciutat. No veia l'estació on havia arribat feia vint anys amb un tren de vapor, ni cap rastre de l'hotel on el taxista l'havia portat aquell dia després de

voltar per tota la ciutat: l'hotel República, amb «telèfon a totes les habitacions». Era com si ho haguessin esborrat tot, o tot hagués desaparegut sota la neu. Va copsar un tret de la visita anterior en els carros arriats per cavalls que veia de tant en tant, arrecerats en garatges, però la ciutat es veia molt més pobra i molt més trista que com ell la recordava. Mirant per les finestres glaçades de l'autocar, en Ka veia els mateixos blocs de pisos de formigó que havien proliferat per tot Turquia durant els últims deu anys, i els mateixos anuncis de plexiglàs. També va veure, penjades a tots els carrers, pancartes amb eslògans de la campanya electoral.

Va baixar de l'autobús i, quan va enfonsar el peu a la flassada flonja de neu, una ràfega tallant d'aire fred li va pujar per sota dels camals dels pantalons. Havia reservat habitació a l'hotel Palau de la Neu, i quan va anar a preguntar al revisor on era, li va semblar que un parell de cares dels passatgers que esperaven l'equipatge li eren familiars, però amb aquella neu espessa que queia amb tanta força no va poder veure ben bé qui eren. Els va tornar a trobar al restaurant Les Pastures Verdes, on va anar després d'haver anat a registrar-se a l'hotel: un home cansat, aclaparat pels problemes però encara prou vistós i atractiu, i una dona grassa i animada que semblava la seva companya de tota la vida.

En Ka els havia vist actuar a Istanbul als anys setanta, quan eren estrelles del món teatral revolucionari. Ell es deia Sunay Zaim. En Ka va deixar anar la imaginació observant la parella i, finalment, va pensar que la dona li recordava una companya de classe de primària. Hi havia uns quants homes més, a la taula amb ells, i tots tenien aquella pal·lidesa de mort que revela una vida als escenaris. Què hi feia, aquella petita companyia de teatre, en aquella ciutat de mala mort, una nit de neu de febrer?, va pensar. Abans de sortir del restaurant, que feia vint anys era ple de funcionaris amb americana i corbata, a en Ka li va semblar veure un dels herois de l'esquerra militant dels anys setanta assegut en una altra taula. Però era com si una flassada de neu s'hagués posat sobre el record que ell tenia d'aquest home, de la mateixa manera que s'havia posat sobre el restaurant i la ciutat decrepita i ofegada de Kars.

Eren buits per la neu, els carrers, o sempre eren tan solitàries, aquelles voreres glaçades? Mentre caminava, en Ka estudiava les inscripcions de les parets: els cartells electorals, els anuncis d'escoles i restaurants, i pòsters nous penjats per les autoritats municipals destinats a frenar l'epidèmia de suïcidis: «L'ésser humà és l'obra mestra de Déu i el suïcidi és una blasfèmia». A través dels vidres glaçats d'una

cafeteria mig buida, en Ka va veure un grup d'homes arraulits davant d'un televisor. El va animar una mica veure que aquells vells edificis de pedra russos encara s'aguantaven drets. En el seu record feien que Kars fos un lloc especial.

El Palau de la Neu era un elegant edifici bàltic. Tenia dues plantes, unes finestres altes i estretes que donaven a un pati i una arcada a l'entrada. L'arcada tenia cent deu anys i era prou alta perquè hi poguessin passar còmodament els carruatges. En Ka va sentir una esgarrifança d'emoció quan hi va passar per sota, però estava massa cansat per preguntar-se per què. Diguem només que tenia certa relació amb un dels motius per què en Ka havia anat a Kars. Feia tres dies en Ka havia fet una visita a la redacció del diari *La República* d'Istanbul per veure un amic de joventut. Havia sigut el seu amic, en Taner, qui li havia dit que s'acostaven les eleccions municipals i que una quantitat extraordinària de noies –igual que a la ciutat de Batman– havien sucumbit a una epidèmia de suïcidis. En Taner també va dir que si en Ka volia escriure sobre aquest tema i veure com era realment Turquia després dels seus dotze anys d'absència, hauria d'anar a Kars. Com que no hi havia ningú més que estigués disponible per fer aquesta feina, li podria donar a en Ka una targeta de premsa legal i, a més, li va dir que potser li interessaria saber que la seva antiga companya de classe, la preciosa İpek, ara vivia a Kars. Tot i que s'havia separat del seu marit Muhtar, s'havia quedat a la ciutat i vivia amb el seu pare i la seva germana a l'hotel Palau de la Neu. Mentre en Ka escoltava en Taner, que escrivia articles sobre política a *La República*, va recordar com era de bella la İpek.

En Cavit, el recepcionista, seia al vestíbul de sostre alt mirant la televisió. Va donar la clau a en Ka, i en Ka va pujar a la segona planta, a l'habitació 203. Quan va tancar la porta darrere seu, es va sentir més tranquil. Després d'un autoexamen meticulós, va concloure que, tot i les pors que l'havien assaltat durant el viatge, ni el seu cor ni la seva ment estaven pertorbats per la possibilitat que la İpek fos a l'hotel. Després de tota una vida en què cada experiència amorosa havia sigut tenyida de vergonya i de sofriment, la perspectiva d'enamorar-se omplia en Ka d'una por intensa, gairebé instintiva.

A mitjanit, abans de posar-se al llit, en Ka va travessar l'habitació descalç i amb pijama per anar a descórrer les cortines. Les volves de neu, grosses i espesses, queien sense interrupció.

LA NOSTRA CIUTAT ÉS UN LLOC TRANQUIL

Els barris perifèrics

La neu tapava la brutícia, el fang i la foscor, i continuava parlant a en Ka de puresa, però, després del seu primer dia a Kars, ja no prometia innocència. Aquí la neu era carregosa, irritant, terrorífica. Havia nevat tota la nit. Va continuar nevant tot el matí, mentre en Ka recorria els carrers fent de periodista intrèpid –visitava cafès atapeïts de kurds sense feina, entrevistava els votants, prenia notes– i continuava nevant quan va enfilar els carrers escarpats i glaçats per anar a entrevistar l'antic alcalde, el sotsgovernador i les famílies de les noies que s'havien suïcidat. Però aquesta vegada aquella visió no el va portar als carrers nevats de la seva infantesa. Ja no li semblava, com li passava de petit, mirant des de les finestres de les sòlides cases de Nişantaşı, que veia un conte de fades; la neu ja no el tornava a un lloc on podia gaudir de la vida de classe mitjana que ell havia trobat a faltar tant i que fins i tot havia visitat en somnis. Ara només li parlava de desesper i de pobresa.

De bon matí, abans que la ciutat es despertés i abans que la neu s'interposés en el seu camí, va fer una caminada enèrgica pels carrers de les barraques de més avall de l'avinguda Atatürk fins a la zona més pobre de Kars, el barri conegut amb el nom de Kaleiçi. Les escenes que va veure quan caminava de pressa sota les branques carregades de neu dels plàtans i dels arbres del paradís –els vells edificis russos, decrepits, amb la sortida dels tubs de l'estufa a totes les finestres, l'església armènia mil·lenària, senyorejant entre els magatzems de llenya i els generadors elèctrics, el grup de gossos que bordaven als vianants des d'un pont de pedra que tenia cinc-cents anys mentre la neu queia a l'aigua mig glaçada del riu que passava per sota, les cintes de fum que s'enlairaven des de les barraques de Kaleiçi, aclofades i sense vida sota la flassada de neu– el van fer posar tan trist que se li van omplir els ulls de llàgrimes. A l'altra banda del riu hi havia dues criatures, un nen i una nena que havien enviat d'hora a buscar el pa i, veient-los

caminar saltironant, llançant les barres de pa calentes amunt i avall, agafant-les fort sobre el pit, semblaven tan feliços que en Ka no va poder evitar un somriure. No era la pobresa ni el desesper el que el pertorbava: era el que veuria una vegada i una altra durant els pròxims dies; als aparadors buits dels establiments de fotografia, a les finestres glaçades de les teteries plenes de gom a gom on passaven l'estona jugant a cartes els desocupats de la ciutat, i a les places buides, cobertes de neu. Aquestes escenes parlaven d'una soledat estranya i molt poderosa. Era com si es trobés en un lloc que el món havia oblidat; com si estigués nevant a la fi del món.

A en Ka el va acompanyar la sort tot el matí. Quan la gent sentia la seva resposta després de preguntar-li qui era, li volien donar la mà; el tractaven com un periodista famós d'Istanbul; tots –des del sotsgovernador fins a l'home més humil– li obrien la porta i volien parlar-hi. En Serdar Bey, l'editor del *Diari de la Ciutat Fronterera* (d'una tirada de tres-cents vint exemplars), que de vegades enviava articles sobre notícies locals a *La República* d'Istanbul (que generalment no es publicaven), el va presentar a uns quants ciutadans. Havien recomanat a en Ka que visités «el nostre corresponçal» a primera hora del matí, tan bon punt sortís de l'hotel, i en el moment que es va trobar el vell periodista arrepatat al seu despatx, va veure que aquell home sabia tot el que es podia saber de Kars. Va ser en Serdar Bey el primer que li va fer la pregunta que li farien més d'un centenar de vegades durant la seva estada de tres dies:

–Benvingut a la ciutat fronterera. Però per què ha vingut?

En Ka explicava que hi havia anat a cobrir les eleccions municipals i que potser també escriuria sobre les noies suïcides.

–Igual que a Batman, aquí les històries sobre les noies suïcides s'han exagerat –va respondre el periodista–. Anem a veure en Kasim Bey, el sotscap de policia. Que sàpiguen que vostè és aquí. Per si de cas.

El fet que tots els visitants, fins i tot els periodistes, haguessin de fer una visita a la policia, era un costum provincià que venia dels anys quaranta. Com que era un exiliat polític que acabava de tornar al país després d'una absència de molts anys, i com que a la ciutat –tot i que ningú ho havia mencionat– es notava la presència de les guerrilles separatistes kurdes (el PKK), en Ka no hi va posar cap objecció.

Es van endinsar en la tempesta de neu, van travessar un mercat de fruita, van passar per davant de les ferreteries i les botigues de

peces de recanvi de l'avinguda Kâzım Karabekir, després per davant de teteries on els desocupats, melancòlics, miraven la televisió o la neu com queia, i després van veure lleteries que exhibien unes rodes immenses de formatge groc. Van trigar deu minuts a travessar la ciutat en diagonal.

Pel camí, en Serdar Bey es va aturar per ensenyar a en Ka el lloc on havien assassinat l'anterior alcalde. Corria el rumor que li havien disparat per una simple disputa municipal –la demolició d'un balcó que no complia la normativa. Havien enxampat l'assassí al cap de tres dies, al poble on havia fugit; quan el van trobar, amagat en un paller, encara portava l'arma. Però durant els tres dies que havien precedit la captura havien corregut tants rumors, que ningú es volia creure que aquell home fos realment el culpable: la simplicitat del seu motiu era decebedora.

La prefectura de policia de Kars es trobava en un edifici llarg de tres plantes del carrer Faikbey, on els vells edificis de pedra que al seu dia havien sigut propietat de russos i armenis acabats ara allotjaven majoritàriament oficines del govern. Mentre estaven asseguts esperant el sotscap de policia, en Serdar Bey va assenyalar el sostre alt i decorat, i li va explicar que entre el 1877 i el 1918, durant l'ocupació russa de la ciutat, aquesta mansió de quaranta habitacions havia sigut primer la residència principal d'un armeni ric, i després un hospital rus.

En Kasım Bey, el sotscap de policia de panxa cervesera, va sortir al corredor i els va fer passar a un despatx. En Ka va veure de seguida que es trobaven davant d'un home que no llegia els diaris nacionals com *La República* perquè els trobava massa d'esquerres; un home a qui no feia una impressió especial que en Serdar Bay elogiés algú simplement perquè era poeta, però que temia i respectava el propietari del principal diari local. Quan en Serdar Bey va haver acabat de parlar, el sotscap de policia es va dirigir a en Ka i li va preguntar:

–Vol protecció?

–Com diu?

–Només li suggereixo un policia de paísà. Per estar més tranquil.

–Creu que fa falta? –va preguntar en Ka, amb la veu trasbalsada d'un home a qui el metge li acaba de dir que a partir d'ara haurà de caminar amb bastó.

–La nostra ciutat és un lloc tranquil. Hem enxampat tots els terroristes que ens volien separar. Però jo l'hi recomano, per si de cas.

–Si Kars és una ciutat tranquil·la, no em fa falta protecció –va dir en Ka. Esperava, en secret, que el sotscap de policia aprofités l'oportunitat per tornar-lo a tranquil·litzar dient que Kars era una ciutat tranquil·la, però en Kasim Bey no es va repetir.

Van anar cap al nord, a Kaleiçi i Bayrampaşa, els suburbis més pobres de la ciutat. Aquí els habitatges eren barraques fetes de pedra, materials aglomerats i planxes d'alumini ondulat. Sota la neu que no parava de caure, anaven de casa en casa: en Serdar Bey trucava a una porta, i si la dona contestava, demanava per l'home de la casa. Si el reconeixien, amb una veu feta expressament per inspirar confiança, deia que el seu amic, un periodista famós, havia fet el viatge des d'Is-tanbul fins a Kars per informar de les eleccions, i també per conèixer més la ciutat; per exemple, per què se suïcidaven tantes dones? Si els ciutadans li podien parlar de les seves preocupacions, farien un gran bé a la ciutat de Kars. Una minoria eren molt amables, potser perquè es pensaven que en Ka i en Serdar Bey eren candidats, i els regalaven llaunes d'oli de gira-sol, caixes de sabó o paquets de galetes i de pasta. Si decidien convidar els dos homes per curiositat o per simple hospitalitat, el primer que feien era dir a en Ka que no tingués por dels gossos. Alguns obrien la porta atemorits, suposant, després de tants anys d'intimidació policial, que es tractava d'un altre escorcoll domiciliari; fins i tot quan s'adonaven que els visitants no venien de part de les autoritats, continuaven amortallats en el silenci. Per anar d'una casa a l'altra, en suburbis interminables, van haver de passar entre nens que xutaven cotxes de plàstic trencats, nines d'un sol braç, ampolles buides o caixes de te i de medicaments.

Pel que fa a les famílies de les noies que s'havien suïcidat (en poca estona en Ka va tenir notícia de vuit incidents), totes insistien en el fet que les seves filles no els havien donat cap motiu de preocupació, de manera que totes les famílies estaven trasbalsades i afligides pel que havia passat. Feien passar els dos homes a seure en sofàs vells i cadires coixes, en petites habitacions glaciats amb el terra de sorra o cobert amb catifes barates. Asseguts al costat d'estufes que no escalfaven si no les atiaven contínuament o d'estufes elèctriques que s'alimentaven d'instal·lacions elèctriques il·legals, i televisors silenciosos que ningú apagava mai, escoltaven les penes interminables de Kars. La gent els informava de l'alt índex d'atur i de l'epidèmia de suïcidis. Escoltaven mares amb llàgrimes als ulls perquè els seus fills no tenien feina o eren

a la presó, i treballadors dels banys que feien torns de dotze hores al hammam i així i tot no guanyaven prou diners per mantenir una família de vuit membres. Sentien el lament d'homes desocupats que ja no podien anar a la teteria. Aquesta gent rondinava i es queixava –de la mala sort, de l'ajuntament i del govern–, i atribuïa l'origen de tots els seus problemes a la nació i a l'estat.

Escoltant aquestes històries de dificultats, va arribar un moment que, tot i la llum blanca que entrava a dolls per les finestres, en Ka es va sentir com si hagués entrat en un món d'ombres. Les habitacions eren tan fosques que amb prou feines podia distingir el contorn dels mobles, de manera que quan es veia obligat a mirar la neu de fora, quedava enlluernat. Era com si li hagués caigut una cortina de tul davant dels ulls; com si s'hagués retirat al silenci de la neu per escapar-se d'aquestes històries de pobresa i desgràcies.

Però les històries dels suïcidis que va sentir aquell dia l'haurien de perseguir durant la resta de la seva vida. No era la pobresa, ni la impotència, ni la insensibilitat el que en Ka trobava més xocant d'aquelles històries. I tampoc eren les pallisses constants a què s'havia sotmès a les noies; ni el conservadorisme dels seus pares, que ni tan sols les deixaven sortir al carrer; ni la vigilància contínua dels marits gelosos; ni la falta de diners. El que més xocava i esgarriava en Ka era la manera com aquestes noies s'havien matat, de manera brusca, sense avís ni ritual, enmig de la rutina de cada dia.

Hi havia una noia, per exemple, que havien forçat a prometre's amb un propietari d'una teteria, vell. Havia sopat amb la mare, el pare, tres germanes petites i l'àvia paterna, com feia cada vespre. Després que ella i les seves germanes haguessin desparat la taula amb les rialletes i les renyines habituals, va sortir al jardí per la porta de la cuina a buscar les postres, i des de fora es va enfilars a la finestra del dormitori dels seus pares i es va matar amb una escopeta de caçador. L'àvia va sentir el tret, va córrer escales amunt i va trobar la noia que creia a la cuina estirada a terra, morta, al dormitori dels seus pares, en una bassa de sang. La vella no entenia com la seva néta havia pogut anar de la cuina al dormitori, i no diguem per què s'havia matat.

Hi havia una altra noia de setze anys que, després de l'habitual baralla amb les seves dues germanes per decidir el programa de televisió que miraven, havia aconseguit apropiars-se el comandament a distància. Hi va entrar el pare per posar pau i li va fúmer dos bons mastegots. La

noia va anar de dret a la seva habitació, va buscar una ampolla gran d'un verí per a animals, Mortalin, i se'l va empassar com si fos un refresc.

Una altra noia, que s'havia casat felicitment a l'edat de quinze anys, tenia una criatura de sis mesos. Atemorida per les pallisses del seu marit, en atur i deprimit, es va tancar a la cuina després de la baralla diària habitual. El seu marit sabia quina en portava de cap, però ella ja s'havia preparat la corda i el ganxo del sostre amb antelació, de manera que es va poder penjar abans que ell pogués esbotzar la porta.

A en Ka el fascinava la rapidesa desesperada amb què aquestes noies s'havien capbussat de la vida a la mort. Les precaucions que havien pres –els ganxos subjectats amb caragols al sostre, les escopetes carregades, les ampolles de verí tretes del rebost per portar-les al dormitori– suggerien que la idea del suïcidi les rondava des de feia un quant temps.

Les primeres històries d'aquesta mena de suïcides havien vingut de la ciutat de Batman, que era a un centenar de quilòmetres de Kars. A tot el món, els homes se suïcidaven tres o quatre vegades més que les dones. Va ser un jove funcionari de l'Institut Nacional d'Estadística d'Ankara el primer d'observar que el nombre de casos de suïcidi femenins era tres vegades més gran que el nombre de casos masculins, i quatre vegades més gran que la mitjana mundial de suïcidis de dones. Però quan un amic seu de *La República* va publicar aquesta anàlisi a «Notícies Breus», no en va fer cas cap turc. Un nombre de corresponsals de diaris francesos i alemanys, en canvi, es van fixar en la notícia, i un cop van haver anat a investigar a Batman i van haver publicat articles als seus diaris respectius, la premsa turca va començar a interessar-s'hi: uns quants periodistes turcs van viatjar fins a aquella ciutat. Segons els funcionaris, l'interès de la premsa només havia servit per fer saltar més noies a l'abisme.

El sotsgovernador de Kars va explicar a en Ka que els suïcidis locals no havien arribat al nivell estadístic dels de Batman. No tenia cap objecció, «ara per ara», al fet que en Ka parlés amb les famílies, però va demanar a en Ka que es refrenés de fer servir la paraula *suïcidi* quan parlés amb aquella gent, i que mirés de no exagerar la història quan la publicués a *La República*. Un comitè d'experts en suïcidis –que incloïa psicòlegs, policies, jutges i funcionaris de la Direcció General d'Afers Religiosos– ja feia els preparatius per traslladar-se de Batman a Kars. Com a mesura preliminar, la Direcció General d'Afers Religiosos havia empastifat la ciutat amb els cartells

que en Ka havia vist el dia abans. Proclamaven: «L'ésser humà és l'obra mestra de Déu i el suïcidi és una blasfèmia». L'oficina del governador havia de distribuir, aviat, un pamflet amb aquest eslògan de títol. Però el sotsgovernador estava preocupat per si aquestes mesures produïen l'efecte contrari del que es pretenia.

—El que és cert és que aquestes noies van arribar al suïcidi perquè eren molt desgraciades. D'això no en tenim cap dubte —va dir el sotsgovernador a en Ka—. Però si la infelicitat fos un autèntic motiu per al suïcidi, la meitat de les dones de Turquia se suïcidiarien. —Aquell home amb cara d'esquirol i el bigoti com un raspall va arribar a insinuar que les dones podien sucumbir a la temptació de matar-se a causa del cor de veus masculines —pares, imams, l'estat— que no paraven de renyar-les: «No us suïcideu!». Per això, va explicar amb orgull a en Ka, havia escrit a Ankara demanant que al Comitè de Propaganda Antisuïcidi hi hagués almenys una dona.

La idea que el suïcidi es podia escampar contagiosament com una epidèmia havia sorgit després que una noia hagués viatjat des de Batman fins a Kars per suïcidar-s'hi. La seva família es va negar a deixar entrar a casa en Ka i en Serdar Bey, però l'oncle matern de la noia va accedir a parlar amb ells fora de casa. Fumant un cigarret, assegut sota els baladres en un jardí nevad del barri d'Atatürk, va explicar la història. La seva neboda s'havia casat dos anys abans. Forçada a fer les feines de la casa des que clarejava fins a la nit, també havia hagut de suportar els retrets continus de la seva sogra perquè no quedava embarassada. L'oncle creia que això sol no podia ser suficient per portar una noia al suïcidi, de manera que estava clar que havia imitat les altres dones de Batman que s'havien suïcicat. La noia que havia deixat la llar familiar semblava perfectament feliç quan venia de visita a Kars, i per això encara va ser més sorprenent que —el mateix matí que havia de tornar a Batman— trobessin una carta al seu llit dient que s'havia pres dues capsas de somnífers.

Un mes després que la idea del suïcidi hagués infectat Kars, una cosina de setze anys d'aquesta noia va cometre el seu propi suïcidi de «mona d'imitació». Gràcies a les falagueries de l'oncle, i havent fet prometre a en Ka que la història sortiria sencera al seu article, els pares van explicar amb llàgrimes als ulls que la noia s'havia suïcicat perquè el mestre havia dit a classe que la noia no era verge. Quan el rumor es va haver escampat per tot Kars, el promès de la noia va

anul·lar el compromís, i els altres joves pretendents –que no havien deixat d'anar a casa de l'atractiva noia a demanar-ne la mà tot i la boda imminent– també van deixar d'anar-hi. Amb això, l'àvia materna de la noia havia començat a dir: «Ai, em sembla que no trobaràs marit». Llavors, un vespre, quan tota la família mirava una escena d'un casament a la televisió, i el pare, borratxo, s'havia posat a plorar, la noia va rampinyar els somnífers a la mare i se'ls va empassar tots (per tant, no solament era contagiosa la idea del suïcidi, sinó també el mètode). Quan l'autòpsia va revelar que la noia era verge, el pare en va donar la culpa no solament al mestre que havia escampat el rumor, sinó també a la seva neboda que havia vingut de Batman per suïcidar-se a Kars. I era tant per dissipar el rumor sense fonament sobre la castedat de la seva filla com per denunciar el mestre que havia escampat aquella mentida maliciosa, que la família va decidir explicar tota la història a en Ka.

En Ka va trobar estranyament depriment que a les noies suïcides els costés trobar fins i tot la intimitat i el temps necessaris per suïcidar-se. Fins i tot després d'empassar-se els somnífers, fins i tot quan agonitzaven silenciosament, havien hagut de compartir l'habitació amb altres persones. En Ka s'havia criat a Nişantaşı llegint literatura occidental, i en les seves fantasies de suïcidi sempre havia considerat molt important disposar de molt de temps i d'espai: com a mínim s'havia de disposar d'una habitació on et poguessis estar tancat molts dies sense que ningú truqués a la porta. En les seves fantasies el suïcidi era una cerimònia solemne amb whisky i somnífers, un últim acte que interpretaves sol i voluntàriament lliure. Sempre que s'havia imaginat matant-se, era la soledat indispensable el que més por li feia; i per això, havia de reconèixer, no havia sigut mai un suïcida seriós.

L'únic suïcidi que li havia recordat aquella soledat insuportable era el d'una de les «noies del vel» que s'havia matat feia cinc setmanes. Era un dels famosos casos de «noia que no es vol treure el vel». Quan les autoritats havien declarat il·legal l'ús del vel als centres educatius de tot el país, moltes dones i noies s'havien negat a obeir. A les rebels de l'Escola de Magisteri de Kars se'ls havia prohibit, primer, l'entrada a la classe, i després, seguint un edicte d'Ankara, l'entrada a l'escola. De les famílies que en Ka va conèixer, la de «la noia del vel» era la més adinerada. El desconsolat pare era propietari d'una petita botiga de queviures. Va oferir a en Ka una Coca-Cola de la nevera de la botiga

i li va explicar la història de la seva filla. Pel que feia al vel, estava clar que la mare de la noia, que en portava sempre, havia servit de model a la noia, amb l'aprovació de tota la família. Però l'autèntica pressió havia vingut de les companyes d'escola que organitzaven la campanya contra la prohibició de l'entrada a l'escola de les noies que portaven vel. Certament, havien sigut elles qui li havien ensenyat a considerar el vel com un símbol de l'«islam polític». Per això, tot i el desig explícit dels pares que es tragués el vel, la noia s'hi havia negat, i amb això s'havia buscat que sovint la policia la fes fora de les instal·lacions de l'escola. Quan va veure que algunes de les seves amigues es rendien i es treien el mocador del cap, i altres renunciaven al vel i es posaven perruca, la noia va començar a dir al seu pare que la vida no tenia sentit i que no volia continuar vivint. També parlava del que sentia amb les seves amigues. Però com que en aquells moments la Direcció General d'Afers Religiosos, que depenia del govern, i els islamistes havien unit forces per condemnar el suïcidi com un dels pitjors pecats, i hi havia cartells per tot Kars proclamant aquesta mateixa consigna, ningú es pensava que una noia tan religiosa seria capaç de treure's la vida.

La noia, la Teslime, va passar el seu últim vespre mirant, en silenci, una sèrie de televisió que es deia *Marianna*. Després de fer el te i servir-lo als seus pares, se'n va anar a la seva habitació a preparar-se per a les pregàries: es va rentar la boca, els peus i les mans. Quan va acabar les ablucions, es va agenollar a la seva estora per resar, es va submergir una estona en els seus pensaments i en les pregàries, i llavors va lligar el vel al ganxo on s'aguantava el llum del sostre i es va penjar.